

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

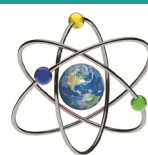
№12
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 770 sahifa,
2-dekabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woogyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekiston sharoitida ayollar ijtimoiy faolligini oshirishda psixologik motivatsiya va o'z-o'zini rivojlantirish strategiyalari	26
Xuseynova Abira Amanovna	
Pragmalinguodidactic Principles in Teaching English for Philologist Students and their Application in Intercultural Communication.....	31
Arzieva Bibi-Sanem Aynazarovna	
Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan biologiya o'quv materiallarini loyihalash, joriy etish va samaradorligini baholash.....	35
Abdurasulova Gulrux Habibullayevna	
Oligofreniya holatida neyropsixologik tashxislar qo'llanilishining umumiy masalalari	40
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li, Xojaliyeva Sarvinov Elyorjon qizi	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ kompetensiyani rivojlantirish pedagogik muammo sifatida ...	44
Asatova Dildora Aslamovna	
Ingliz tili o'qish ko'nikmalarini takomillashtirishda autentik manbalarning roli.....	49
Bekmuratova Nargiza Arislanbayevna	
Insuldan keyingi nutqni tiklashda logopedik rehabilitatsiya va nevrologik muolajalar integratsiyasi	52
Boltaboyeva Xurshida Sharofiddinovna	
The Concept of Symbols in Linguoculturology	56
Hamraqulova Gulandom Sodiq qizi	
Buyuk ipak yo'li xalqlari o'rtasidagi pedagogik va madaniy aloqalarning vujudga kelishi.....	59
Mirxalilova Nargiza Akbarovna	
Bo'lajak tarbiyachilarni bolalarni nutqini o'stirishga bo'lgan kasbiy-pedagogik tayyorgarligini o'stirish	63
Mitaliboyeva Dildora	
Koxlear implantli bolalarning eshituv–nutqiy faolligini oshirishda differensial yondashuv asosida korreksion-pedagogik ish	66
Nartayeva Shahnova Yulchibayevna	
Fasilitatsion yondashuv asosida kichik maktabgacha yoshdagi bolalarda adaptiv ko'nikmalarni rivojlantirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari.....	71
Normatova Nilufar Komilovna	
Boshlang'ich sinflarda disgrafiyasi bo'lgan o'quvchilarda yozish kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari (XIX–XXI asrlarda).....	76
Qaxxorova Saidaxon, Mamarajabova Zulfiya	
Raqamli texnologiyalar va onlayn platformalar orqali olimpiya ta'limini rivojlantirish: yoshlar orasida axloqiy va jismoniy madaniyatni oshirish	80
Qodirov Jurabek Mamatsimonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sun'iy intellekt bilim va savodxonligini rivojlantiradigan innovatsion jismoniy-interaktiv o'yinlar: pedagogik model	83
Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi	
“Sab'ai sayyor” asarida qo'llangan onomastik birliklar haqida mulohazalar	87
Gadayev Oybek Yaxshiboyevich, Ravshanova Sharbatoy Rahmatilla qizi	
Ijtimoiy tarmoq shifokorlarining masofaviy konsultatsiyalari shaxs psixikasi va salomatligiga ta'siri	91
Askarova Nargiza Abdivaliyevna, Ravshanova Zarnigor Daminovna	
Talabalar ilmiy dunyoqarashini rivojlantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalari va interfaol metodlardan foydalanish.....	95
Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o'g'li	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali pedagoglarning kreativligini rivojlantirish	99
Saydullayeva Gulasal Umidjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalar motorikasini rivojlantirishning standart modeli	102
Sirojiddinova Xamidaxon Xasanboy qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning shaxslararo munosabat kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	106
Turg'unova Gulnoza Muhammadjonovna, Xodjiyeva Mahliyo	

Shaxsdagi mehnat motivatsiyasi samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi korrelyatsion bog'liqliklar tahlili	109
Xusanov Samariddin Maxmadaminovich	
Auditoriyadan tashqari musiqiy mashg'ulotlarni art-terapiya yordamida tashkil etish asoslari	112
Yarashev Jo'rabek To'rayevich	
Формирование творческого мышления школьников на уроках музыки	117
Габдулманова Ильнура Минисламовна	
Теоретико-методологические основы коллаборативного обучения, кооперативных подходов и интерактивных педагогических методов	119
Жураева Мафтуна Бахтиёр кизи	
Педагогическое колесо как инструмент формирования цифровой компетентности будущих педагогов дошкольного образования	124
Уразова М. Б., Усманова У. Б.	
Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе "школа–махалля" в Узбекистане ..	130
Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли	
Педагогические условия формирования языковой грамотности у учащихся с тяжелыми нарушениями речи	135
Юсупова Зулайхо Бахром кизи	
Valeologik tarbiyada o'yin texnologiyalarining ahamiyati	139
Berkinova Charos Islomovna	
O'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, mazmuni va shakllanishi	142
Buvorayeva Gulruh Shoikrom qizi	
Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvi asosida o'qitishning didaktik imkoniyatlari	145
Cho'tboyeva Munisxon Eshpo'lat qizi	
Tabiatga muhabbat: maktabgacha ta'limda milliy qadriyatlar va o'yinlar orqali ekologik tarbiya	150
Ergasheva Umriniso Komilovna	
Zamonaviy ta'lim – talabalar ijtimoiy intellektini shakllantirish omilidir	153
Ermatova Gulnoz Pirimovna	
O'zbekistonning eng yangi tarixi fanini o'qitishda pedagogik texnologiyaning o'rni	156
Gazibekova Feruza Hakimovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining raqamli texnologiyalar muhitida tanqidiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirish metodikasi	159
Haydarova Feruza Haydar qizi	
Talabalarda ma'naviy-axloqiy fazilatlar va sifatlarni shakllantirish mexanizmi	162
Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirishda interfaol metodlarni qo'llash texnologiyasi	165
Jumayeva Malika Aliyevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarda kasbiy-nutq madaniyatini rivojlantirish	168
Lutfetdinova Ra'no Xusnetdinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik rivojlanishga zamonaviy yondashuvlar va jahon tajribalari ..	172
Masharipova Barno Erkin qizi, Adilbayeva Dilnoza Adilbay qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida til o'yinlari texnologiyalarining nazariy asoslari	175
Masharipova Dilfuza Muxammadjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachisi pedagogik faoliyatining o'ziga xosligi	178
Muhammadiyeva Feruza Turakulovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda aksiologik yondashuvdan foydalanish metodikasi	181
Muhiddinova Munira Xayrullayevna	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi	184
Narzullayeva Sevara Omonovna	
O'qituvchining muloqot madaniyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	187
Nizamova Nodira Paxritdinovna	
Integrativ yondashuv asosida o'quvchilarning nutqiy kompetentligini rivojlantirishning mazmuniy izohlanishi	191
Oysha Qurbonova, Nodira Abduraimova	
Boshlang'ich ta'limda Finlandiya tajribasi	195
Nodira Sherboyeva	

Kutubxonachi kutubxona-axborot xizmati jarayonining yetakchi ishtirokchisi sifatida	198
O'ktam Nosirov	
Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	204
Rustamova Shoxista Omonjonovna	
Globallashuv sharoitida axborot-psixologik xavfsizlikni shakllantirish masalalari.....	208
Raxmatjonov Shoxjahon Dilshodbek o'g'li	
Talabalarga ingliz tilini o'qitishning zamonaviy innovatsion texnologiyalari	212
Sa'dullayeva Rushana	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	215
Saidova Dilbar Erkinovna	
Pedagog xodimlarda tolerantlik namoyon bo'lishining determinantlari.....	218
Sattorova Maxliyo Dilmurod qizi	
Kreativ metodlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkur va fikrlashni rivojlantirish	223
Sultonboyeva Baxriniso Ilhomjon qizi	
Artpedagogika texnologiyalaridan foydalanib maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirish metodikasi	226
Xolmatova Fotima Baxtiyor qizi	
Boshlang'ich ta'limda yashil kompetensiyalarni shakllantirish yo'nalishlari	229
Yaqubova Shoiratog'aymuratovna	
Emotsional intellektni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	233
Yarmatov Raximboy Baxramovich	
Boshlang'ich ta'limda o'quv veb-saytlari orqali til kompetentligini rivojlantirish	239
Zokirova Sohila Muxtoraliyevna, Muxammadjonova Diyorabonu Muzaffarjon qizi	
Языковые изменения в русском языке XXI века: исследование новых слов, сленга, интернет-коммуникации, влияния англицизмов и глобализации на современный русский язык	242
Марупова Дилфуза Давроновна	
Oliy ta'limda talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatining maqsad va vazifalari	247
F. R. Xosilova	
Boshlang'ich ta'lim texnologiya darslarida o'quvchilarni tabiiy materiallar bilan ishlashga o'rgatish	251
Kambarov Nodirjon Sattarovich, Nasirjanova Feruzaxon Alixon qizi	
Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvining qo'llanilishi va uning samaradorligi.....	256
Abdulazizova Yulduz Abdujabbor qizi	
Tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM yondashuvi asosida kreativlikni rivojlantirish metodikasi	259
Abdullayeva Dilrabo Fayzulla qizi	
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarda shaxs ma'naviy qiyofasini shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari.....	262
Aliyeva Zuxra Tursunboyevna	
Yosh avlodni madaniy-tarixiy yondashuv asosida tarbiyalashda madaniy-ma'rifiy muassasalarning o'rni..	265
Aripov Shokirjon Olimovich	
Ta'limda yangi texnologiya: 4K modeli va uni amalga oshirish yo'llari.....	268
Avliyozqulova Nasiba Choriyevna	
Badiiy-tarixiy materiallarni ta'lim jarayoniga integratsiyalashning metodologik asoslari	272
Baratov Baxtiyorjon Qodirovich	
Bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotiga moslashishida o'yinning roli.....	275
Barno Masharipova Erkin qizi, Zuhrobova Mahliyo Abdulatif qizi	
Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida integrativ yondashuvdan foydalanish texnologiyasi	278
Ernazarova Laylo Abdusaitovna, Saidahmadova Gulrux Farrux qizi	
Bo'lajak tarbiyachilarda metarefleksiv fikrlashni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari	284
Ismailova Nilufar Isroildjanovna	
Semantic and Cross-Cultural Features of Food-Based Idioms in Karakalpak and English Languages.....	289
Jiemuratova Gulistan Koshkinbaevna	
Filolog talabalarida mustaqil fikrlash va qaror qabul qilishni rivojlantirishda metakognitiv yondashuvlarning didaktik mexanizmlari.....	292
Jo'rayeva Dilnoza Ro'zimat qizi	
Rivojlantiruvchi sohalar kompetensiyalariga integratsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash texnologiyasini rivojlantirish	296
Jo'rayeva Zilola Sayfiddin qizi	

Psixologlar kasbiy komponentlarini rivojlantirishda matematik usullardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari.....	302
Kuziyeva Dilnura Dilmurotovna	
O'zbekiston metodik maktabida sotsiolingvistik kompetensiyani shakllantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili	306
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	
Maxsus pedagogika fanlarini o'qitishning nazariy-metodik asoslari	313
Maqsudova Nodira Alijonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishda ertakterapiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi	317
Muxiddinova Difuza Sherdor qizi	
Nutq madaniyatini shakllantirishda o'qituvchi nutqining roli.....	320
N. Q. Olimova	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi	323
Narzullayeva Sevara Omonovna	
O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi	326
Normirzayeva Maftunaxon Ilyosjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tadqiqot faoliyatini rivojlantirishda intensiv ta'lim texnologiyalarining metodik asoslari.....	329
Olloqulova Farzona Umedillayevna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalar bilan ishlashda pedagogik kompetentligini oshirish metodikasi	332
Raimqulova Sojida Abdusaid qizi	
Talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy asoslari	335
Rustamova Shoxista Omonjonovna	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning xorijiy pedagogik amaliyotdagi modellari	339
Sultonova Zarina Uchqun qizi	
Xalq pedagogikasida ertaklarning tarbiyaviy va ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati: ma'naviy begonalashuvga qarshi tarbiyaviy omil sifatida	343
To'xtasinova Farida Davlatali qizi	
B1 darajadagi talabalar uchun xorijiy tilni o'qitishda audiovizual texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirishning metodik asoslari	347
Toshpulatova Shaxsanam Xolmurodovna	
Kontekstli ta'lim va uning boshlang'ich ta'lim matematikasidagi ahamiyati haqida	350
Umarova Nigora Alisherovna	
Oiladagi psixologik muhitning o'spirinlarda to'liqsizlik kompleksi shakllanishiga ta'siri	353
Xalmuratova Dilorom Abdikarimovna	
Ta'limda faktcheking: misinformatsiya va dizinformatsiyaga qarshi kurashishning pedagogik asoslari	356
Xidirova Maftuna Ilhom qizi	
Maktab o'quvchilarini falsafiy va dunyoqarashga tayyorlash omillari	362
Xo'shboqova Farida Komiljon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq faoliyatini rivojlantirishning lingokognitiv asoslari	370
Xusanova Gulruxsor To'liqin qizi, Aliyeva Muhlis Baxodir qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini oshirish	374
Zokirova Sohobxon Muxtaraliyevna, Erkinova Nazokatxon Anvarjon qizi	
Эффективность занятий кроссфитом в повышении уровня общей физической подготовленности слушателей института повышения квалификации МВД Республики Узбекистан	377
Албеков Шокир Адилбекович	
Роль торговых и кочевых маршрутов в формировании лингвокультурных заимствований между Хорезмом и Южной Сибирью.....	381
Сатымова Светлана Сатымовна	
Использование искусственного интеллекта в обучении русскому языку как иностранному: проблемы и решения.....	385
Ташева Дилором Салимовна	
Проблемы использования коммуникативного метода в преподавании русского языка студентам	389
Тоджибоева Наргиза Джумабоевна	

Maktab—oil—mahalla hamkorligining qizlar ijtimoiy faolligini oshirishga ta'siri	393
<i>Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi</i>	
Ta'lim tizimida musiqiy madaniyatni takomillashtirishning metodologik imkoniyatlari.....	397
<i>Asqarova Xurshida A'zamjon qizi</i>	
Maktab biologiya kursini o'qitishda dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarning o'zaro bog'liqligi asosida metodologik savodxonlikni shakllantirish.....	404
<i>Azimov Bekjon Ibrohimjon o'g'li</i>	
Oliy ta'lim tizimida iqtidorli talabalar bilan ishlash samaradorligini ta'minlash usullari.....	407
<i>Delov To'liqin Erkinovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarni badiiy asarlarni janriy xususiyatlariga ko'ra izohli o'qishga o'rgatish	410
<i>Gulmira Abdullayeva</i>	
O'zbekiston bokschilarining dunyo reytingida yetakchi o'rinlarni egallashining asosiy omillari	413
<i>Insapov Ismoil Tuychaliyevich</i>	
Improving Learners' Engagement Through Game-Based Techniques in Language Education	416
<i>Ismailova Ma'rifat Bakhrambek kizi</i>	
STEAM yondashuvi boshlang'ich ta'limda ijodiy fikrlashni rivojlantirishning zamonaviy kaliti sifatida	421
<i>Jo'rayeva Nasiba Komil qizi</i>	
O'quvchilarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning ijtimoiylashuvi	426
<i>Jo'rayeva Sayyora Vahobjon qizi</i>	
O'smirlarda xarakter aksentuatsiyasining o'ziga bo'lgan ishonch rivojlanishiga ta'sirining psixologik xususiyatlari	429
<i>Jurayev Xaydarjon Odilboyevich</i>	
O'spirinlarda agressiv xulqqa ta'sir qiluvchi omillar	433
<i>Konratbayeva Ayjamal Bazarbayevna</i>	
Rus va o'zbek tillarida chorvachilik terminlarining qiyosiy tahlili	436
<i>Kurbanova Guzal Abduraximovna</i>	
Texnologiya darslarida murakkab mexanizmlarni o'qitishning zamonaviy usullari	441
<i>Mamadaliyev Furqat Xolmamatovich</i>	
Umumta'lim maktab o'qituvchilarining sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish usullari	446
<i>Mamatova Fazilat Ixtiyorovna, Xolmirzayeva Zebo Ravshan qizi</i>	
Nutqda badiiy tasviriy vositalardan foydalanish yo'llari.....	450
<i>Murodova Farangis G'anisherovna</i>	
Kichik yoshdagi o'quvchilarning yozma savodxonligini oshirish yo'llari.....	454
<i>N. Abduvaliyeva, M. Odinajonova</i>	
Kichik maktab yoshidagi nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar shaxslararo munosabatini korreksiyalashda ertak terapiyasidan foydalanish	458
<i>Nig'matova Nodirabegim Lutfilla qizi</i>	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	463
<i>O'rinova Ro'zigul Jumanazar qizi</i>	
Voleybol o'yinida blok qo'yish texnikasini o'rgatishda yangi pedagogik yondashuvlar	467
<i>Qambarov Kozimjon</i>	
Texnik yo'nalishda tahsil olayotgan talabalarga ingliz tilini o'qitishning yangi texnologiyalari	472
<i>Babayeve Gulnozaxon Latibjonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda pedagog malakasining roli	481
<i>Davlatova Dildora Nuriddinovna</i>	
Talabalarda sog'lom turmush tarzini rivojlantirishning pedagogik tamoyillari	485
<i>Davronov Nurzod Ismoilovich</i>	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar: toifalari va tasniflash mezonlari	490
<i>Djurayeva Sohiba Barat qizi</i>	
Blum taksonomiyasiga asoslanib boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish usullari.....	495
<i>Husenova Aziza Sharipovna</i>	
Tabiiy fan darslari jarayonida o'quvchilarda loyihaviy ishlarni tashkil etish ko'nikmasini shakllantirish	498
<i>Matniyazova Diyora Jumanazarovna</i>	
Boshlang'ich ta'limni modernizatsiya qilishning asosiy yo'nalishlari: innovatsion taraqqiyot, metodik yangiliklar va istiqbollari	501
<i>Nazarova Mohigul Akmalovna, Asatova Mashhura Asomiddin qizi</i>	

Kasbiy pedagogikani shakllantirish va rivojlantirish masalalari	506
Sanaqulov Xamroqul Rizaqulovich	
O'qituvchining shaxsiy fazilatlar va suggestiv kompetentligining o'zaro bog'liqligi	513
Shermatova Manzura Ikromjanovna	
Tez qalamchizgilarda innovatsion texnologiyalarni qo'llash tajribasi	518
Suyunov Navro'z Alisher o'g'li	
Kognitiv tilshunoslik asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirish	523
Teshabiyev Dilmurod Raxmadjonovich, Madazimova Muxlisa Abdurashid qizi	
Kombinatorik masalalar asosida ijodiy topshiriqlarni tuzish va ularning o'quvchilarga ta'siri	526
Toshboyeva Saida Rahmonberdiyevna, Yusupova Latofat Abduqodir qizi	
Linguodidactic Foundations for Enhancing Professional Competence in Practice-Oriented Language Education	530
Uktamova Navruza Botir qizi	
Audiovizual usul qo'llanilganda o'quvchilarning til ko'nikmalaridagi o'zgarishlarni baholash	535
Umarov Aziz Avazovich	
Ona tili – ART texnologiya va kreativlik fanida so'z san'atining omili sifatida	540
X. Sanaqulov, Sh. Nurmatova	
Etnopedagogik yondashuvning boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiylashuv jarayoniga ta'siri	543
Xamroqulova Xilola Qosimjon qizi	
Ajdodlarimiz o'g'itlari asosida o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirish texnologiyasi	547
Xatamova Nilufar Xaydarovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ o'qish madaniyatini rivojlantirishda generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari	550
Xayitova Firuza Abdullayevna	
Rivojlangan mamlakatlarda maktabgacha ta'limning mazmuni va tarixiy taraqqiyoti	554
Yoziyeva Umida Lutfullayevna	
O'quv vaziyatlarini loyihalash orqali talabalar o'quv faolligini oshirish	558
Zakirova Dilfuza Sayidolimovna	
O'quvchilar orasida jismoniy faollikni oshirish uchun yangi ilmiy yondashuvlar	561
Zaynobidinov Dilshodbek Qobilovich	
Активные методы обучения как коммуникационная основа современного урока	566
Ахмедова Мукаддас Ходиматовна	
Инклюзия как путь к равным возможностям: развитие системы образования Узбекистана	570
Баротова Шохсанам Бахтиёр кизи, Мауш Ребия Джамshedовна, Мурадова Дилфуза Махмудовна	
"Qurilish konstruksiyalari" fanini o'qitishda kasbiy-amaliy kompetentlikni rivojlantirish	576
No'manova Soxiba Ergashboyevna	
Креативный педагогический подход в музыкально-теоретических и практических занятиях по искусству макама	582
Нурматова Фируза Муминовна	
Система упражнений по методике обучения средствам речевой выразительности узбекского языка	587
Фаттахова Д. А.	
Oliy ta'limda kompetensiyaga asoslangan o'qitish modellari	592
Ernazarov Alisher Ergashevich, Chinqulova Gulmehra	
The Concept of Symbols in Linguoculturology	598
Hamraqulova Gulandom Sodiqli qizi	
Raqamli o'yinlarga (mobile games) qaramlikning kognitiv samaradorlikka salbiy ta'siri	601
Turamov Muhammadzohid Rustamjon o'g'li	
OTM talabalarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash asosida ilmiy tadqiqot ishlariga yo'naltirishning zamonaviy metodlari	605
Sobirov Zahriddin Sadriddinovich	
Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarda kiriyativlikni rivojlantirish	609
Qo'chqarov Mirzavali Qo'zibayevich	
Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilarining axloqiy tarbiyasini shakllantirish	613
Yaqubova Dinora Bahodirovna	
Zamonaviy ta'lim tizimida AR (Augmented Reality) texnologiyalarining qo'llanilishi	617
Abdumo'minov Burxonjon Sunnatillo o'g'li	

The Role of Psychological Support in the Formation of Students' Socio-Emotional Competence in Preschool Education	622
Kamoliddinova Diyora Jaloliddin qizi	
Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirish metodikasi	626
Xudoynazarova Moxira Xakimovna	
Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalarda tanqidiy fikrlash qobiliyatini metodlar orqali rivojlantirish	629
Ro'zmetov Ravshan Sharipbayevich	
Bo'lajak tarbiyachilarda muloqot madaniyatini tarbiyalash	633
Uljayeva Sevara Abdirazzoqovna	
Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan zamonaviy darsliklar tuzilishi va mazmuni	638
Po'latova Marjona Inomjon qizi	
STEAM ta'lim texnologiyasini maktabgacha ta'limida qo'llash bo'yicha xorijiy tajribalar	643
Saidova Nigora Olimovna, Pirmatova Zaynabxon Elmurod qizi	
Raqamli texnologiyalar vositasida bo'lajak tarbiyachilarning pedagogik muloqot madaniyatini rivojlantirish	646
Ergasheva Sunbula Baxtiyor qizi	
O'quvchilarda ijtimoiy tarmoqlarga qaramlikning shakllanishi va uning dolzarb muammolari	650
Gaparova Mastona Safaraliyevna	
Adabiyot darslarini o'qitishda 5E modelidan foydalanish	654
Abdiraupova Zarnigor Abdinabi qizi	
Oliy ta'limda kompetensiyaga asoslangan o'qitish modellari	657
Ernazarov Alisher Ergashovich, Chinqulova Gulmevra	
Traditional Techniques and Modern Approaches in the Production of National Costumes	665
Jabborova Dilshoda Xolmamat qizi	
Pedagogik platformalar va kognitiv-didaktik yondashuvlar integratsiyasi yordamida talabalarning kasbiy tayyorgarlik tizimini yangi bosqichga olib chiqish	668
Raxmonov Omadjon Mamasidiq o'g'li	
Aqli zaif o'quvchilarda disgrafiyaning bartaraf etishda assistiv texnologiyalarning ahamiyati	672
Usmonov Umid Allayorovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tayanch hayotiy kompetensiyalarni shakllantirish	676
Adizova Nigora Baxtiyorovna, Akbarova Sarvinovna Sadriiddinova	
Tadqiqotchilik kompetentligi pedagogik muammo sifatida	681
Ergashev Nozim Nabiyeovich	
Teaching Reading to Young Learners: Essential Principles for Primary School Teachers	684
Toshtanova Maftuna Xamidjon qizi	
Tarmoq qurilmalari va tizimlarini boshqarish modulini o'qitish orqali o'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash	687
Karimova Charos Abduhalim qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda og'zaki nutq rivojlanishining psixolingvistik asoslari	691
Musayeva Nafisa Kudratovna, Muxammadova Saodat Muzaffar qizi	
"Kasbiy ma'naviyat" fani bo'lajak pedagoglarda ma'naviy-axloqiy kompetensiyalarni intensiv rivojlantirish omili	695
Ismoilov Yoqubjon Quchqarboyevich	
Yapon tilini o'rgatishda talabalarning gapirish ko'nikmasini rivojlantirish: tamoyillar, bosqichlar va innovatsion usullar	699
Baqoyev Navro'zjon Abdullo o'g'li	
Texnologik ta'lim jarayonida ixtirochilik va loyihalashtirish kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari	705
Zokirova Nargiza Akbarjonovna	
Bo'lajak pedagoglarda kasbiy kompetentlikni shakllantirishning psixologik asoslari	710
Eshnazarova Farida Jo'raqulovna	
Ta'lim islohotlari sharoitida genderga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari	714
Yaxyayeva Sojida Abduraximovna	
Ko'rsatish olmoshlarining vazifaviy uslublarda qo'llanilishi	718
Berdiyeva Malika	
Nazorat turlari orqali o'quvchilarning savodxonlik kompensatsiyasini shakllantirish	721
Xoldarova Irodaxon Valijonovna, Jo'rayeva Shodiya Kenjaali qizi	

Zamonaviy boshlang'ich ta'limni modernizatsiya qilish sharoitida o'quvchilarda lug'atlar bilan ishlash kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	726
Buvajonova Mohiraxon Usmonali qizi	
Boshlang'ich ta'limni modernizatsiya qilishning asosiy yo'nalishlari: innovatsion taraqqiyot, metodik yangiliklar va istiqbollari	731
Nazarova Mohigul Akmalovna	
Maktab va pedagogika institutlari o'rtasida amaliyotga yo'naltirilgan dual ta'lim modelini takomillashtirish: muammolar va yechimlar	736
Arabova Muxiba Bazarovna	
Помощь советского государства в подготовке кадров для арабских государств	740
Хомидова Камола	
Место Узбекистана в развитии культурной сферы Советского союза во второй половине XX века ..	744
Бекназаров Собиржон	
Toshkent xalqaro kinofestivallarining Arab davlatlari va Afrika mamlakatlari kinosan'atida tutgan o'rni	748
Sharifov Shoxjaxon To'liqinjon o'g'li	
Ekonometrika fanini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy asoslari va istiqbollari	752
Bobonorova Qundizxan Quralbay qizi	
O'quvchi faolligini oshirishda jadid maktablari tajribasi va faol ta'lim metodlarining integrativ qo'llanilishi ..	759
Bobonazarov Orif Abrayqulovich	
Влияние гендерной лингвистики на развитие психолингвистических исследований в Узбекистане ..	764
Мусаева Елена Казимовна	
Psixik rivojlanishni tashxislashda psixofiziologik usullardan foydalanish samaradorligi	767
Sh. L. Rahmonova	

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA OG'ZAKI NUTQ RIVOJLANISHINING PSIXOLINGVISTIK ASOSLARI

Musayeva Nafisa Kudratovna
NavDU dotsent

Muxammadova Saodat Muzaffar qizi
NavDUMagistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda og'zaki nutq rivojlanishining psixolingvistik asoslari yoritilgan. Unda nutqning shakllanish jarayonida idrok, xotira, tafakkur, emotsional holat hamda ijtimoiy muhitning o'zaro ta'siri ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, bolaning lingvistik kompetensiyasi, grammatik tuzilmalarni o'zlashtirish dinamikasi va semantik tizimning rivojlanishi psixolingvistika nuqtai nazaridan o'rganiladi.

Kalit so'zlar: psixolingvistika, og'zaki nutq, maktabgacha yosh, lingvistik kompetensiya, idrok, semantika, nutq rivoji.

Abstract: This article examines the psycholinguistic foundations of oral speech development in preschool children. It analyzes the interaction of perception, memory, thinking, emotional state, and social environment in the process of speech formation. In addition, the child's linguistic competence, the dynamics of mastering grammatical structures, and the development of the semantic system are analyzed from a psycholinguistic perspective.

Key words: psycholinguistics, oral speech, preschool age, linguistic competence, perception, semantics, speech development.

Аннотация: В данной статье рассматриваются психолингвистические основы развития устной речи у детей дошкольного возраста. Проанализировано взаимодействие восприятия, памяти, мышления, эмоционального состояния и социальной среды в процессе формирования речи. С психолингвистической точки зрения исследуются лингвистическая компетенция ребенка, динамика усвоения грамматических структур и развитие семантической системы.

Ключевые слова: психолингвистика, устная речь, дошкольный возраст, лингвистическая компетенция, восприятие, семантика, развитие речи.

KIRISH

Maktabgacha yosh – bu bola hayotidagi eng tezkor o'sish va rivojlanish jarayoni kechadigan bosqich bo'lib, aynan shu davrda bolaning asab tizimi, miyasi hamda psixik faoliyati faol shakllanadi. Shu sababli ushbu davrda kognitiv rivojlanishni to'g'ri yo'naltirish va boshqarish alohida ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ishlaydigan tarbiyachi va pedagoglar bolalar bilan doimiy muloqotda bo'lishi, ularning qiziqishlarini anglash, o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini qo'llab-quvvatlash hamda har bir bolaning intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish uchun qulay muhit yaratishi zarur. Buning uchun, avvalo, pedagogik jarayonda maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv rivojlanish bosqichlarini chuqur tahlil qilish, ularning yoshiga xos psixologik jihatlarini inobatga olish muhim hisoblanadi.

Maktabgacha yosh davri bolaning nutqiy kompetensiyasi shakllanadigan eng muhim bosqich bo'lib, psixolingvistika mazkur jarayonda psixologik mexanizmlar bilan lingvistik tuzilmalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tahlil qiladi. Nutq rivojining dastlabki poydevori aynan shu davrda shakllanishi va keyingi aqliy, ijtimoiy hamda kommunikativ faoliyatga kuchli ta'sir ko'rsatishini ilmiy tadqiqotlar tasdiqlaydi. Aynan shu nuqtai nazardan, maktabgacha ta'lim muassasalarida nutqni rivojlantirish jarayoniga psixolingvistik yondashuvni joriy etish zarur hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Psixolingvistika – lingvistika hamda psixologiya fanlarining kesishgan nuqtasida shakllangan, inson nutq faoliyati va uni ta'minlovchi psixologik jarayonlarni o'rganuvchi fan hisoblanadi. Ushbu soha, ayniqsa, bolalarda nutqning shakllanishi, rivojlanish bosqichlari va uning psixologik asoslarini tahlil etishda muhim

ahamiyat kasb etadi. Psixolingvistik yondashuv bolalar nutqidagi o'ziga xosliklarni chuqur tadqiq qilishga, shuningdek, nutqning turli jihatlarini ilmiy asosda tushunishga yordam beradi. Psixolingvistika bolalarda nutq hosil bo'lishining bosqichma-bosqich mexanizmlarini, ya'ni idrok, eshituv differentsiallashtirish, nutqiy xotira, semantik fikrlash hamda grammatik konstruksiyalarni o'zlashtirish jarayonlarini chuqur o'rganadi.

Berlin universiteti professori Geyman Shteyntal (1823–1899) psixologizm ta'limotining asosiy namoyandalaridan biri hisoblanadi. Shteyntal ta'limotidagi eng muhim g'oya nutq va tilni tafakkur quroli, fikrni ifodalash vositasi sifatida talqin etishiga asoslanadi, biroq psixologizm yo'nalishi tilning ijtimoiy hodisa ekanligini inkor qilgan. Shteyntalning ilmiy qarashlariga A. A. Potebnya, G. Paul, J. Boduen de Kurtene, shuningdek, F. de Sossyur, E. Sepir va L. V. Shcherba kabi olimlar tomonidan ham e'tibor qaratilgan¹.

Psixolingvistika tilshunoslikning yangi yo'nalishlari – kommunikativ tilshunoslik, matn lingvistikasi, matnni tahlil qilishda antroposentrik yondashuvlar, kognitiv tilshunoslik, pragmatolingvistika, lingvokulturologiya, sotsiolingvistika, lingvoo'lkashunoslik hamda etnolingvistika bilan bevosita bog'liqdir. Mazkur fan ushbu yo'nalishlarda ko'tariladigan masalalarni o'rganish, tahlil qilish va ularni psixologik jarayonlar bilan uyg'un holda izohlashga xizmat qiladi. Rus tilshunosligida ushbu yo'nalish rivojiga katta hissa qo'shgan A. A. Zalevskyaning ta'kidlashicha, psixolingvistikaning asosiy vazifasi "tilning amal qilinishini psixik fenomen sifatida tavsiflash va tushuntirish"dan iboratdir².

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqining psixologik rivojlanishini tahlil qilishda L. S. Vygotskiy, J. Piaget va E. Erikson kabi olimlarning nazariyalari til, tafakkur va ijtimoiy rivojlanish jarayonlari bilan o'zaro bog'liqligi nuqtai nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi³.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maktabgacha yoshdagi bolalarda fonetik-fonematik idrokning rivojlanishi og'zaki nutqning asosiy tayanchlaridan biri hisoblanadi. Fonemalarni farqlash, to'g'ri talaffuz qilish, nutqiy ritm va intonatsiyani o'zlashtirish jarayoni psixologik yetuklik va til tizimining o'zaro integratsiyasi orqali shakllanadi. Agar ushbu mexanizmlar erta yoshda yetarli darajada rivojlanmasa, keyinchalik o'qish va yozish malakalarida turli qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirish jarayonini psixolingvistik nuqtayi nazardan tashkil etish bola shaxsining intellektual, ijtimoiy va kommunikativ salohiyatini oshirishning eng samarali yo'llaridan biri hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar bilan nutq o'stirish mashg'ulotlarini tashkil etish jarayonida psixolingvistik diagnostika, individual nutq xaritasini tuzish, multimodal o'yinlar va interfaol metodlar asosida tizimli ishlash ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ushbu yondashuv kelgusida maktabda muvaffaqiyatli ta'lim olish, erkin muloqotga kirishish va mustaqil fikrlash kompetensiyalarining shakllanishi uchun mustahkam zamin yaratadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda og'zaki nutqning rivojlanishi psixolingvistikaning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Psixolingvistika nutqning psixologik va lingvistik jarayonlar birligida shakllanishini o'rganadi. Maktabgacha yosh davri nutq taraqqiyotining sezgir davri sifatida alohida ahamiyatga ega bo'lib, aynan shu bosqichda bola tilining asosiy tizimlarini faol o'zlashtira boshlaydi. Tilning kommunikativ funksiyasi bolaning ehtiyojlari bilan uzviy bog'liq holda shakllanadi. Bolaning ilk og'zaki nutqi biologik poydevor asosida vujudga keladi va bu jarayonda eshitish analizatori asosiy ahamiyat kasb etadi. Fonematik eshituv bolaning nutq rivojlanishida yetakchi o'rin tutadi. Bola atrofdagilar nutqini eshitish orqali til qoidalarini taqlid asosida, ayrim tushunchalarning mazmunini to'liq anglamagan holda o'zlashtiradi. Ushbu jarayon psixolingvistikada tabiiy tilni o'zlashtirish mexanizmi sifatida izohlanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolaning nutq rivojlanishida ijtimoiy muhitning o'rni beqiyosdir. Ayniqsa, ona nutqi bolaning til taraqqiyotida asosiy model vazifasini bajaradi. Nutq faoliyati kelib chiqishi jihatidan ijtimoiy, bajarilishi jihatidan esa psixofiziologik jarayon hisoblanadi. Og'zaki nutqning shakllanishida xotira jarayoni ham muhim rol o'ynaydi. Bola eshitgan so'zlarni eslab qolish orqali lug'at boyligini kengaytiradi. Xotiraning rivoji nutqning grammatik tizimini o'zlashtirishga yordam beradi. Diqqatning barqarorlashuvi bola nutqining izchilligini ta'minlaydi. Tafakkur jarayoni esa nutqning mazmunan boyishini belgilaydi. Psixolingvistika nuqtayi nazaridan nutq va tafakkur o'zaro chambarchas bog'langan bo'lib, nutq tafakkurning tashqi shakli sifatida namoyon bo'ladi.

Maktabgacha yoshdagi bola uchun nutq atrof-muhitni idrok etishning asosiy vositasi hisoblanadi. Bola nutq orqali o'z fikrini ifodalaydi va boshqalarning fikrini anglaydi. Nutqning rivojlanishi bolaning emotsional-irodaviy o'sishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Og'zaki nutq bolaning ijtimoiylashuvi uchun asosiy mexanizm bo'lib xizmat qiladi. Bola kattalar bilan muloqot jarayonida nutq qobiliyatini mustahkamlaydi.

1 Primov A., Qodirova X. Tilshunoslikning dolzarb muammolari. O'quv-uslubiy qo'llanma, B. 83-84

2 Залевская А.А. Введение в психолингвистику. Учебник для студентов высших учебных заведений. – М., 1999. – С.25.

3 Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. – М., 1991. – 93 с., Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. – СПб., 1997. – 251 с.

Maktabgacha ta'limda nutq o'stirish mashg'ulotlarida rasmlar asosida hikoya tuzish mashqlari nutqni rivojlantirishda samarali usullardan biri hisoblanadi. Ushbu mashqlar bolalarda nutqiy muloqotning mantiqiy bog'lanishlarini shakllantirishga yordam beradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqiy nuqsonlar tez-tez uchraydi va bunday nuqsonlarning aksariyati fonematik idrokning yetarli darajada rivojlanmaganligi bilan bog'liq. Nutqiy nuqsonlarni erta aniqlash ularni samarali bartaraf etishda muhim ahamiyatga ega. Psixologik diagnostika nutq kamchiliklarining sabablarini aniqlashga yordam beradi, logopedik yordam esa nutqning to'g'ri shakllanishini ta'minlaydi.

Nutq rivojlanishida psixogen omillar ham muhim rol o'ynaydi. Emotsional holat nutq sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'ziga ishonchi past bo'lgan bolalarda nutqiy faollikning pasayishi kuzatiladi. Ijtimoiy qo'rquvlar nutqning susayishiga olib kelishi mumkin. Muloqot muhitining yetishmasligi nutq rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, shuning uchun maktabgacha yoshda muloqotga boy muhit yaratish zarur. Nutq rivojlanishining muvaffaqiyati kattalar nutqining sifati bilan chambarchas bog'liq. Bola qanchalik ko'p va sifatli muloqot qilsa, uning lug'at boyligi shunchalik tez kengayadi, muloqotning cheklanganligi esa nutqiy rivojlanishni sekinlashtiradi. Emotsional jihatdan qo'llab-quvvatlovchi muhit nutq rivoji uchun nihoyatda muhim bo'lib, kattalarning ijobiy munosabati bolaning nutqiga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi. Nutq rivojida multimodal o'rganish usullari ham samarali hisoblanadi, chunki ko'rish, eshitish va harakat faoliyati orqali tilni o'zlashtirish jarayoni tezlashadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nutq jarayonida motorika bilan bog'liq elementlar ham ishtirok etadi. Mayda motorikaning rivojlanishi nutq rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Barmoq o'yinlari nutqni rag'batlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Psixolingvistik tadqiqotlar bolalar tilni o'zlashtirish jarayonida motorik faoliyatning o'rni muhim ekanligini alohida ta'kidlaydi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojining ijtimoiy aspektlari kuchli bo'lib, bola o'z tengdoshlari bilan muloqot jarayonida bo'lganida nutqi faol rivojlanadi. Tengdoshlari bilan o'yin faoliyati davomida bola yangi so'zlarni o'zlashtiradi, ayniqsa, o'yin jarayonidagi dialoglar nutqning tabiiy shakllanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, tengdoshlari o'rtasidagi muloqot ijtimoiy kompetensiyaning rivojlanishiga yordam beradi hamda nutqning rivojlanishi shaxslararo munosabatlarning mustahkamlanishiga olib keladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqiy tajriba cheklangan bo'lsa, nutq rivoji sekin kechadi. Keng nutqiy tajribaga ega bo'lgan bola murakkab gap tuzishga moyil bo'ladi. Lug'at boyligi rivojlangan bola o'z fikrini ancha ravon ifodalay oladi. Kattalarning bolalarga kitob o'qib berishi nutq rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Audio va vizual materiallar ham nutq o'sishini rag'batlantiradi. Ertak tinglash semantik tizimning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ertak asosida hikoya aytirish mashqlari monologik nutqning kuchayishiga xizmat qiladi. Bola o'qilgan matnni qayta hikoya qilishi jarayonida mantiqiy nutqi rivojlanadi. Maktabgacha yosh davrida nutqning emotsional-ekspressiv jihatlari ham izchil shakllanadi.

Nutqning rivojlanishi bolaning ijtimoiy moslashuv darajasini aks ettiradi. Ijtimoiy jihatdan moslashgan bolalarda nutq faolligi yuqori bo'ladi. Psixolingvistika nutqning kognitiv mexanizmlarini chuqur tahlil qiladi, chunki kognitiv jarayonlar nutqning mazmuniy jihati bilan bevosita bog'liqdir. Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqida mantiqiy izchillik asta-sekin shakllanadi va bu holat kognitiv taraqqiyotning muhim ko'rsatkichi hisoblanadi. Nutqdagi izchillik bola tafakkurining rivojlanishi bilan yanada kuchayadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqning grammatik tizimi bosqichma-bosqich boyib boradi. Grammatik kategoriyalarning o'zlashtirilishi bolada sintaktik mustaqillikni oshiradi. So'z yasash va so'z o'zgartirish mexanizmlari faol ishlay boshlaydi. Bolalar so'z yasash orqali o'z lug'atini boyitadilar. Boy lug'at tizimiga ega bo'lgan bolalar ta'limning keyingi bosqichlarida ham faol bo'lib, psixologik jihatdan bilim olishga tayyor bo'ladilar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yosh davrida og'zaki nutqning shakllanishi bolaning psixik rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, psixolingvistik yondashuv ushbu jarayonning mazmuni va mexanizmlarini chuqurroq anglash imkonini beradi. Ushbu davrda nutq rivoji tafakkur, idrok, xotira va e'tibor kabi kognitiv jarayonlar bilan uzviy bog'liq bo'lib, bola tilni nafaqat kommunikativ vosita sifatida, balki o'z dunyoqarashini shakllantiruvchi muhim poydevor sifatida egallaydi. Psixolingvistika nuqtayi nazaridan qaraganda, bola nutqining rivojlanishi til tizimini eshitish orqali qabul qilish, tushunish, qayta ishlash va ishlab chiqarish jarayonlari orqali amalga oshadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, muloqotga boy muhit, kattalarning to'g'ri nutqiy namunasi, emotsional qo'llab-quvvatlash hamda o'yin faoliyati bolaning nutqiy faolligini oshiradi va lug'at boyligi, grammatik tuzilmalar hamda dialogik nutqning shakllanishida muhim o'rin tutadi. Shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishidagi individual farqlarni hisobga olish va psixolingvistik qonuniyatlarga asoslangan metodlarni qo'llash ta'lim samaradorligini yanada oshiradi.

Umuman olganda, og'zaki nutqning psixolingvistik asoslarini chuqur o'rganish pedagog va tarbiyachilarga bolalarda nutqiy rivojlanishni ilmiy asosda rejalashtirish va takomillashtirish imkonini beradi. Bu esa, o'z navbatida, bolaning keyingi ta'lim bosqichlarida muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi hamda intellektual jihatdan barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Бабаева Т. Н., Солнцева О. В. Психоллингвистика детской речи. – Москва: Академия, 2019.
2. Выготский Л. С. Мышление и речь. – Москва: Лабиринт, 2019.
3. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. – М., 1991. – 93 с.
4. Леонтьев А. А. Основы психоллингвистики. – Москва: Смысл, 2020.
5. Musayeva N. K. O'zbek bolalar kvazidialogik nutqining pragmatik xususiyatlari. Monografiya. – Navoiy, 2024. – 123 b.
6. Primov A., Qodirova X. Tilshunoslikning dolzarb muammolari. O'quv-uslubiy qo'llanma. – B. 83–84.
7. Залевская А. А. Введение в психоллингвистику: учебник для студентов высших учебных заведений. – М., 1999. – С. 25.
8. <https://incop.org/index.php/ens/article/view/1247/1226>
9. Kosimovna A. R. On the role and importance of stylistics in linguistics. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 2022; 12(4): 206–208.
10. Abdurakhmanova R. K. (2015). Hermeneutical and pragmalinguistic category of the deixis. Nauka i mir, (10–2), 10–12.
11. Kosimovna A. R. UDK: 81.39. Paradigmatic properties of deictic units in the text.
12. Abdug'afforovna Q. D. (2024). Boburiylar davrida adabiyotga bo'lgan e'tibor. American Journal of Multidisciplinary Bulletin, 2(4), 71–75.
13. Madaminovich T. X. I., Samariddinovich S. S., Shavkatovna R. G., A'jil N., Koşmak F., & Cuma A. Tahririyat kengashi.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.